№ 208 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 3 1900 ՈՒՐԲԱԹ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 3 № 208

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1901 ԹՒԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(29-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Ամեն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի։

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դօլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի։

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարոնսկայա փողոցների անկիւն)։

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Բողոք մամուլի դէմ.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մատենագրութիւն. Նամակ Շուշուց. Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—Մանրանկար. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Բաղդադի երկաթուղին։

ԲՈՂՈՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԴԷՄ

—

Պէտք է ուրախանալ, որ եւրոպական ժողովրդական մասսան դադարում է անտարբեր նայելու այն վտանգաւոր եւ կործանիչ գործունէութեան վրա, որ ցոյց էր տալիս նեղ ազգասիրական մամուլը վերջին տարիների ընթացքում։ Ժողովրդի արթնացող գիտակցութիւնը շատ ուժեղ եւ համոզեցուցիչ կերպով արտայայտվեց այն բազմամարդ ժողովում, որ նորերս գումարել էին Պարիզում արհեստաւորների եւ աշխատող ընկերացութիւնների ներկայացուցիչները։ Այդ ժողովում մեծ տպաւորութիւն գործեց իր ուղերձով այն հեղինակաւոր պատգամաւորութիւնը, որ եկել էր Անգլիայի երկու միլիօն աշխատաւորների կողմից։

«Աշխարհիս վրա, ասված է ուղերձի մէջ, երեւացել է մի ոյժ, որի առաջ խոնարհվում են նոյն իսկ կառավարութիւնները, որ գրգռում են ազգերին միմեանց դէմ, այդ ոյժը—այն մամուլն է, որ գըտնվում է անսկզբունք եւ անխիղճ մարդկանց ձեռքին։ Այդ ոյժը ստացել է զօրութիւն, որին հաւասարը չը կայ աշխարհում։ Եթէ այդ հզօր գործօնը մաքուր եւ ազնիւ ձեռքերում լինէր, ամենուրեք տիեզերքում կը տիրէին խաղաղութիւն եւ երջանկութիւն։ Սիրոյ եւ եղբայրութեան գաղափարները կոպիտ կերպով ոտնակոխ են լինում եւ նրանց տեղը բռնում են ազգերի թշնամութիւնը եւ ատելութիւնը»։

Անգլիական ուղերձը պախարակում է այն քաղաքական գործողներին, որոնք աշխատում էին թշնամացնել ֆրանսիացիներին անգլիացիների հետ եւ խզել այն բնական կապը, որ հաստատվել է երկու կուլտուրական ազգի մէջ թէ տընտեսական եւ թէ բարոյական շահերի ասպարիզում։ Պարիզի ժողովը, որին ներկայ էին աւելի քան 2000 ներկայացուցիչներ զանազան հիմնարկութիւններից, ողջունեց անգլիացիներին մեծ ոգեւորութեամբ եւ իբրեւ մի մարդ ոտքի կանգնեց, երբ պատգամաւորները երեւացին բեմի վրա։ Այդ պատգամաւորութեան մէջ կային 3 անձն անգլիական համայնքների ժողովի անդամներից, 3 հաշտարար դատաւոր, 5 քաղաքային խորհրդի անդամներ եւ ուրիշ հեղինակաւոր անձինք։

Այդպիսի բողոքները սթափեցուցիչ ներգործութիւն են անում իրանց մաքուր եւ կտրական բնաւորութեամբ։ Խարդախ եւ անազնիւ գործողը սկսում է զգալ, որ կայ մի անկաշառ մեծ դատաւոր, որի տեսութիւնը խոր թափանցել է իրերի էութեան մէջ եւ որը անողոք կը լինի, երբ սկսի պատժել հասարակական ցեցերին եւ չարագործներին։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Էլիզա Օժեշկօ. «Գռեհիկը». Թարգմ. ռուսերէնից Ա. Մխիթարեան. Հրատ. Թիֆլիսի հայոց հրատարակչական ընկերութեան, 214 երես, գինը 50 կ. Թիֆլիս 1900 թ.

Ծրանցիշկան կամ, փաղաքշական ձեւով, Ֆրանկան դասընկեց (déclassé) կին էր։ Նրա հայրը ստորին ատրճանաւոր էր մի դիւանատան մէջ, պապը երկու տուն ունեցող հասոյթատէր էր (րանտիէ), քեռու որդին՝ բաւական յայտնի փաստաբան նահանգական քաղաքում, իսկ ինքը ստիպված էր աղախնութիւն անել։

Ֆրանկայի հայրը անձնատուր էր եղել արբեցութեան, որ դառն աղքատութեան էր հասցրել նրանց, իսկ մայրը՝ սիրային արկածների, որոնցից ձեռք քաշեց միայն այն ժամանակ, երբ ոչ ոք այլ եւս չէր նայում նրա երեսին։ Ֆրանկան դեռ վեց տարեկան էր, երբ տեսաւ իր մօրը համբուրվելիս օտար տղամարդու հետ։

Այդպէս էին խեղճի ստացած մանկական տըպաւորութիւնները։ Այնուհետեւ վրա հասաւ որբութիւնը իր աւելի եւս վատ դառնութեամբ եւ իր վտանգներով։ Տասներկու տարեկան Ֆրանկային շրջապատող տղամարդիկ կաղին ու կարկանդակ էին առաջարկում համբոյրներ ստանալու համար։ Նա փախչում, թաքնվում էր նրանցից։ Բայց չէր կարելի փախչել այն պարոնից, որի ընտանիքը մտաւ իբր աղախին պատանի հասակում եւ որին, բացի այդ, սիրել սկսեց Ֆրանկան։ Տանտիկինը շուտով իմացաւ ամեն ինչ եւ արտաքսեց աղախնին։ «Պարոնը նրան յիսուն րուբլի ընծայեց»։ Թշուառ Ֆրանկան ունեցաւ այնուհետեւ շատ սիրահարներ, որոնք բոլորն էլ երդվում էին՝ թէ սիրում են նրան, բայց վարվում էին նրա հետ կոպիտ, անսիրտ, տմարդի կերպով։

Այդպէս մեծացաւ Ֆրանկան, այդպէս ապրեց նա։ Ի՞նչ է ամօթը, ինչ է խղճահարութիւնը՝ նա չը գիտէր, բայց նա ունէր եւ արժանաւորութիւններ,—նա երբէք չէր խմում, գողութիւն չէր անում եւ սուտ չէր խօսում։

Մի ամառ, երբ 30—32 տարեկան էր Ֆրանկան, նա հանդիպեց ամարանոցում մի ձկնորսի, որ առաջինը նրան պատահած բոլոր օտար տղամարդկանց մէջ վերաբերվեց նրան անկեղծօրէն եւ մարդկայնօրէն, առանց ծուռ մտքի, առանց կոպտութեան, այլ ընդհակառակն խորին կարեկցութեամբ։

Ֆրանկան սիրեց ձկնորսին, ձկնորսը՝ Ֆրանկային։ Նրանք ամուսնացան։ Ձկնորսը ներեց նրան նրա «մեղսալից» անցեալը եւ բաւականացաւ միայն երդվեցնելով նրան, որ այնուհետեւ վարի ազնիւ կեանք։ Երդվեց Ֆրանկան։ Պաւլը—այդպէս էր ձկնորսի անունը—անպայման հաւատ ունէր երդման անդրդուելիութեան։

Սակայն Ֆրանկայի հոգու մէջ խոր էր թափանցել քաղաքային կեանքի թոյնը։ Նա արհամարհում էր գիւղացիներին, իբրեւ «գռեհիկների». նա «էշ գիւղացի» էր անուանում նրանց. նա պապակում էր քաղաքային զուարճութիւնների համար։ Ձանձրութիւնը գիւղական դժգոյն կեանքից գցեց շուտով նրան ամարանոց եկած մի ընտանիքի լաքէյի գիրկը։ Ֆրանկան փախաւ նրա հետ։ Սակայն լաքէյը շուտով ձգեց Ֆրանկային։ Ֆրանկան գնաց նրան գտնելու, ճանապարհին ազատվեց եւ այնուհետեւ իր երեխայի հետ ամեն տեսակ տանջանք կրելուց յետոյ վճռեց վերադառնալ իր ամուսնու, «գռեհիկ» գիւղացու մօտ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԲԱՂԴԱԴԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

—

1899 թ. նոյեմբերին սուլթանական իրադէով յայտարարվեց Կ. Պօլսում, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը իրաւունք է տալիս «գերմանական բանկին» (Deutsche Bank) շարունակել Փոքր-Ասիայի երկաթուղին Կօնիայից Բաղդադի վրայով մինչեւ Պարսից ծոցը։ Իսկապէս, ոչ պաշտօնական կերպով—այդ համաձայնութիւնը աւելի վաղ է կայացել, հէնց Վիլհելմ II-ի Պօլիս եղած օրերին, որովհետեւ յիշեալ իրադէից առաջ, դեռ սեպտեմբերի 16-ին մի գիտնական մասնաժողով մեկնեց Պօլսից՝ հետազօտելու համար գոյութիւն ունեցող երկաթուղու ծայրից՝ Կօնիայից մինչեւ Պարսից ծոցը եղած տարածութիւնը։ Ի հարկէ, հարուստ «գերմանական բանկը» կարող էր եւ առանց համաձայնութիւն ունենալու յարմար համարել ծախսել այդ մասնաժողովի վրա մօտ $^1/_2$ միլիօն մարկ. հարցը նրանում չէ, թէ երբ է տուած եղել այդ կօնցեսիան, այլ նրանում, որ այդ կօնցեսիան տուած է, եւ տուած է գլխաւորապէս գերմանացիներին։

Փոքր Ասիայում գոյութիւն ունեցող երկաթուղիները կարող են այսպէս դասաւորվել—անգլիական, ֆրանսիական եւ գերմանական։ Անգլիացիները եւ ֆրանսիացիները չահագործում են այն գծերը, որոնք գնում են Զմիւռնիայից դէպի Արեւելք։ Բոլոր այդ գծերը, միասին վերցրած, աւելի կարճ են, քան գերմանական գծերը, որոնք տարածվում են Պօլսից *) մինչեւ Անգօրա եւ Կօնիա, նրանց երկարութիւնը հասնում է 950 կիլօմետրի։ Բաղդադի ապագայ երկաթուղին, Բ. Դրան եւ «գերմանական բանկի» մէջ կայացած համաձայնութեան համեմատ, պիտի պատրաստ լինի նոյնպէս ութ տարվայ միջոցում, չը նայած, որ այդ գիծը գրեթէ երկու անգամ երկար է միւսներից (=1800 կիլօմետր), իսկ եթէ շարունակութիւնը սկսվի գոյութիւն ունեցող երկաթուղու ոչ թէ հարաւային ծայրից, այսինքն Կօնիայից, այլ հիւսիսային՝ Անգօրայից—այն ժամանակ նոր գիծը աւելի երկար կը լինի։ Ութ տարվայ ժամանակամիջոցը ցոյց է տալիս, որքան լուրջ խնդիր է Բ. Դրան, ինչպէս եւ Գերմանիայի համար Բաղդադի երկաթուղու հարցը։

Եթէ նայենք այդ երկաթուղու վրա մօտիկ ապագայի տեսակէտից, կը տեսնենք, որ նա անշուշտ շատ օգտաւէտ պիտի լինի Թիւրքիայի համար եւ նրա յոյսերը անհիմն չեն։ Երկաթուղին, որը կը կապէ Կ. Պօլիսը պետութեան միւս ծայրի հետ եւ կանցնի երկրի միջով, արագ հաղորդակցութիւն բանալով ամենանշանաւոր կենտրոնների մէջ, անշուշտ զարկ կը տայ երկրի բարւոքման, կը հարստացնէ պետական գանձարանը եւ մանաւանդ կը թեթեւացնէ զօրքերի տեղափոխումը պատերազմի ժամանակ. վերջին յունական պատերազմի փորձերն էին, որ դրդեցին սուլթանին շտապել միացնել գաւառները միմեանց հետ երկաթուղով։ Բայց այս լաւ ապագան երկարատեւ չը պիտի լինի, ընդհակառակը սրանից յետոյ Թիւրքիան աւելի արագ կընթանայ դէպի իր անկումը։ «Երկաթուղին մահմեդականների ամենաուժեղ թշնամին է», ասում է Լեպսիուս, ի նկատի ունենալով երեւի այն խաղաղ յաղթանակները, որ անում են եւրոպական պետութիւնների երկաթուղիները մահմետական եւ առհասարակ ասիական երկիրներում։ Նայեցէք Փոքր Ասիայի քարտէզին եւ դուք կը տեսնէք, որ Կ. Պօլսից մինչեւ Պարսից ծոցը տանող գիծը կազմում է, այսպէս ասած, երկրի ողնաշարը, եւ երկաթուղին կը գցէ ամբողջ երկիրը իր երկաթեայ ազդեցութեան տակ, իսկ որովհետեւ ամբողջ այդ գիծը պատկանելու է օտարներին, ուստի եւ ամբողջ Փոքր-Ասիան պիտի ընկնի օտարների ազդեցութեան տակ։ Օտարները կը շահագործեն երկրի հարստութիւնները, գումարները կը կենտրոնանան նրանց ձեռքում եւ Թիւրքիան, բացի իր ներկայ քաղաքական անինքնուրոյնութիւնից, նոյնպէս եւ տնտեսապէս կախված կը լինի Եւրոպայից, որովհետեւ Փոքր-Ասիան Թիւրքիայի մայր երկիրն է։

Ընդհանուր կուլտուրական տեսակէտից՝ Փոքր-Ասիայի բնակիչները կը շահվեն անշուշտ եւրոպական այդ ձեռնարկութիւնից, իսկ Թիւրքիան, ինչպէս քաղաքական մարմին, պիտի նայէ նրա վրա միայն ինչպէս խաղաղ—թշնամական ոյժի վրա։ Բ. Դուռը ինքը շատ լաւ հասկանում է այդ։ Դեռ 70-ական թուականներին մի օտարերկրացի ինժեներ, Պրեսսէլ, պատրաստել էր մի ծրագիր, որով ամբողջ Փոքր-Ասիան պիտի ծածկվէր երկաթուղային ցանցով։ Այդ մակարդակի մէջ գտնվում էր եւ այն գիծը, որը վերցրել են այժմ գերմանացիները։ Սուլթան Աբդուլ-Համիդ, չը նայած իր ամենաջերմ ցանկութեան, հարկաւոր ոյժերի եւ նիւթական միջոցների բացակայութեան պատճառներով, չը կարողացաւ իրագործել այդ ծրագիրը, բայց եւ օտարներին չէր ուզում յանձնել նա այդ ձեռնարկութիւնը, մանաւանդ այն գծերը, որոնք տանում են դէպի ռուսաց սահմանները (Սիվաս, Էրզրում) եւ դէպի Պարսից ծոցը։ Անգլիական Mersina Adana Railway Company տասնեակ տարիներ խնդրում էր տալ նրան արտօնութիւն այս վերջին գծի համար, բայց միշտ ապարդիւն. դէպի ոչ մի օտար պետութիւնը, Անգլիա, Աւստրիա, Ռուսաստան, մինչեւ անգամ Ֆրանսիա Թիւրքաց կառավարութիւնը այնքան վստահութիւն չունի, որ կարողանայ յանձնել նրան այնպիսի մի գիծ, ինչպէս է Բաղդադի ճանապարհը, որը անգնահատելի նշանակութիւն ունի։ Բայց ահա հիմա արտօնութիւնը տրվեց գերմանացիներին, թէպէտ սրանք նոյնպէս օտարազգի են։ Թիւրքերը այսպէս են բացատրում այս հանգամանքը. «բոլոր պետութիւնները բարեկամանալով մեզ հետ, փոքր առ փոքր վերցրին մեր ամենալաւ կտորները, միայն գերմանացիներն են, որ մինչեւ այժմ անշահախնդիր են եղել դէպի

*) Պօլսից մինչեւ Իզմիդ երկաթուղին (մօտ 90 վերստ) շինել է ինքը Թիւրքաց կառավարութիւնը 1874-ին։

«Գոեհիկը» ընդունեց նրան, հաշտվեց այն մտքի հետ, որ իր տանը պէտք է մեծանայ լաքէյի որդին, նորից երդվեցրեց նրան ազնիւ կեանք վարել, բայց այլ եւս չունենալով առաջվան հաւատը երդման անխախտելիութեան վրա, ստիպում էր Ցրանկային աղօթքներով հեռացնել չարը եւ աշխատանքի մէջ խեղդել մեղսական քմահաճոյքները։

Մինչեւ այդտեղ Օժեշկօյի պատմածքը գրըված է սլաւօն տաղանդներին յատուկ րէալիզմով, որ չէ ախորժում թաւալվել կեղտի մէջ, հաւատում է իդէալի յաղթութեան եւ տոգորված է խոր եւ զարմանալի քնքոյշ մարդկայնութեամբ։ Բայց այդտեղից սկսած՝ կարծէք տաղանդը դաւաճանում է այդ՝ ժամանակակից կին հեղինակներից ամենատաղանդաւորին։ Պատմածքի շարունակութիւնը դառնում է անգեղարուեստական եւ անտրամաբանական։

Կարելի էր կարծել, թէ այնքան տանջանքներ քաշած Ցրանկան, որ ունէր այնպիսի հազուագիւտ արժանաւորութիւն, ինչպէս երբէք սուտ չը խօսելը, որ գնահատում էր Գալլի անհուն ներողամտութիւնը եւ բարութիւնը,—կը վերածնվի բարոյապէս, կամ եթէ չի վերածնվի բոլորովին, այնքան կը փոխվի, որ այլ եւս չի դաւաճանի իր ամուսնուն, կամ վերջապէս, եթէ դաւաճանի էլ, վերջ կը տայ իր կեանքին քաղաքից բերած թոյնով, ինչպէս յայտնել էր ինքը Գալլին երկրորդ անգամ երդվելիս։

[illegible]

Տ. Ց.

Նոր ստացված հրատարակութիւններ. 1) «Տաղեր ու խաղեր». Հրատ. Գ. Ս. Սանօյեանցի, խմբագրեց և կազմեց Աշէք. Մեծիֆարեանց. 260 եր. գինը 60 կ. Աղէքսանդրապօլ 1900. 2) В. Вартаньянцъ. Петровская Академія, какъ выразительница традицій семидесятыхъ годовъ. 32 стр. ц. 20 к. Тифлисъ 1900.

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

—

Հոկտեմբերի 27-ին

Երեւակայելո՞ւ բան է, ընթերցո՛ղ, աշնան կէսն անցած՝ մի միջնակարգ դպրոցում դեռ չը կան ամենագլխաւոր առարկաների ուսուցիչներ։ Այդ դպրոցը Ղարաբաղի բազմաչարչար թեմական դպրոցն է։ Այնտեղ դեռ եւս չը կան երկու համալսարանական մասնագէտ ուսուցիչներ։ Բայց թող դրանից չը հետեւցնէ ընթերցողը, թէ մնացած առարկաների դասատուութիւնը կանօնաւոր առաջ է գնում։ Հոգաբարձութեան միաձայն վճռով եւ քնքոյշ հեռագիրներով տեսուչ հրաւիրված Բենիկ վարդապետը ուսուցիչ պ. Զիլինգարեանից խլել է հոգեբանութեան եւ տրամաբանութեան դասերը եւ մինչեւ օրս վեցերորդ դասարանցիները ունեցել են 6 հոգեբանութեան եւ 4 տրամաբանութեան դասեր։ Ինչո՞ւ։ Վարդապետ տեսուչը ուսուցիչներ հրաւիրելու համար իր սիրած թերթերում մի քանի անգամ տպել էր յայտարարութիւններ, բայց ոչ ոք արձագանք չը տուեց, ուստի տեսուչը գնում է քաղաքէ քաղաք թափառում, իբր թէ ուսուցիչ որոնելու համար։ Բայց ի զարմանս բոլորի, երեք շաբաթ անցնելուց յետոյ, յանկարծ լսում ենք քաղաքի բոլոր եկեղեցիների զանգակների անընդհատ ղօղանջիւնը։ Ի՞նչ է, ի՞նչ է պատահել, հարցնում ենք մենք։ Մի՞թէ չը գիտէք, Բենիկ վարդապետը էջմիածնից մեռօն է բերում, պատասխանում են մեզ։ Եւ ապա նկատում ենք, որ քաղաքից ահագին բազմութիւն կուտակվում է լայն հրապարակի վրա, որպէս զի դիմաւորելու գնայ տեսչին։ Միայն յետոյ լսում ենք, որ այդ ողորմելի դասատուն իսկապէս գնացել է էջմիածնից բերելու ճեմարանում անցած իր հոգեբանութեան եւ տրամաբանութեան տետրակները։ Բենիկ վարդապետը պ. Զիլինգարեանից առել է նաեւ ընդհանուր պատմութեան դասերը երրորդ եւ չորրորդ դասարաններում եւ տուել մի տիրացու ճեմարանականի։ Կրճատել է նոյն ուսուցչի գիւղատնտեսութեան եւ մանկավարժութեան դասերը, որ նախկին տեսչի օրով պաշտօնական առարկաներ էին ճանաչվում դպրոցում։ Մենք զարմանում ենք, որ պ. Զիլինգարեան, հրաւիրված լինելով նախկին պայմաններով, այդչափ թոյլ ու լուռ է մնում։ Նոյն իսկ եթէ լրիւ լինէր դասերի թիւը եւ բաւարար ստացած ռոճիկը, ինչպէս կարող է փոքր ի շատէ ազնիւ մարդը խաղալիք դառնալ զանազան մարդկանց ձեռքում։ Բենիկ վարդապետը, դպրոցի ողորմելի դրութիւնը եւ իր ծիծաղելի դրութիւնը փոքր ինչ սքօղելու համար, դիմել է հոգաբարձուներից մէկին (որ նոյն դպրոցում երբեմն տեսուչ եւ ուսուցիչ է եղել) եւ խնդրել, որ մի առ ժամանակ բարձր դասարաններում դասեր աւանդէ, մինչեւ ուսուցիչ գտնելը։ Ով գիտէ, գուցէ երբ եւ իցէ, մէկը խղճայ Բենիկ վարդապետին եւ ուսուցիչ գայ Շուշի, թէեւ հազիւ թէ ազնիւ, խելքը գլխին մարդ, ներկայ պարագայում երբէք ուսուցիչ գայ Շուշի։ Պ. հոգաբարձուն, որ իր բոլոր պաշտօնակիցների մէջ ամենազդու եւ հեղինակաւոր ձայն ունի, եւ որ այդ չարիքների աղբիւր տեսչին հրաւիրելու ամենամեծ պատճառն է, ինչ ասել կուզի, գոնէ իր մեղքը քաւելու համար յանձն է առնում «մի առժամանակ» ուսուցչութիւն անել։

Մի բան էլ։ Ներկայ ուսուցչական խումբը իր քանակութեամբ աւելի է, չը նայելով որ դեռ եւս երկու մասնագէտ ուսուցիչներ պակասում են, քան սովորաբար եղել են միւս տարիներում, երբ բոլոր առարկաների համար ուսուցիչներ եղել են եւ ոչ մի թերութիւն չէ զգացվել։ Ի՞նչ է պատճառը, հանելուկ չէ՞ այս։ Անցեալ տարի այն բոլոր առարկաները, որոնք տեղի թէ անտեղի բաժանված են եղել ճեմարանականների մէջ, այս տարի, միայն մէկի բացառութեամբ, նոյն ճեմարանականները դարձեալ ստանձնել են իրանց առարկաները։ Ասել է թէ այս տարի տեսուչը ստիպված պիտի հրաւիրէր միայն մի ճեմարանականի։ Բայց Բենիկ վարդապետի համար կան առանձին հաշիւներ էլ։ Անցեալ տարի Երեւանում սարքած խաղի պատճառով իր հարազատ արբանեակների հետ փոնդվելուց յետոյ, Բենիկ վարդապետը այժմ իր այդ անբաժան եւ խիստ հաւատարիմ «կոմպանիան» (3 հոգի ճեմարանական) ամբողջովին բերել է Շուշի։ Այդ դեռ բաւական չէ. Երեւանից եւ Շուշուց հրաւիրել է երկու ուրիշ «խնամիներ» այս տարվայ շրջանաւարտ ճեմարանականներից. ուրեմն մէկի բացակայութիւնը Բենիկ վարդապետը հընգով է լրացրել։ Հարուստ է դպրոցը եւ նրա բազմաթիւ աղբիւրներից ստացած ահագին եկամուտով ազգային «անկեալներին», հացկատակներին կերակրէլ էք ուզում։ Ի՞նչ են անում դպրոցում այդ տիրացուները։ Ոչինչ, նրանք հրաւիրված են Բենիկի համար սվիտա կազմելու։ Դուք կասէք թէ կայ հոգաբարձութիւն, կայ առաջնորդ։ Այո՛, կան այդպիսի բաներ, բայց նրանք քնած են...

Շուշեցի

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

—

Հոկտեմբերի 29-ին

Հոկտեմբերի 22-ին, կիրակի օր, տեղիս եկեղեցական-ծխական արական ուսումնարանին կից բացվեց նաեւ օրիորդաց ուսումնարան։ Այդ առիթով, նոյն օրը ժամը 12-ին, հայ հոգեւորականութիւնը մաղթանք կատարեց տղայոց դպրոցի այն շէնքում (ուսումնարանի օրիորդաց մասը՝ թատրօնական բեմի հետ միասին՝ փակված մնում է), որտեղ պէտք է զետեղվին աշակերտուհիները։ Մաղթանքին ներկայ էին Նոր-Բայազէտի գաւառապետ իշխան Ջերկեզով, մի քանի աստիճանաւորներ եւ փոքրաթիւ ընտիր հասարակութիւն։ Նախ քան ժամասացութիւնն սկսելը՝ ներկայ եղող հասարակութեան անդամները, որոնք աղջիկներ ունէին, հրաւիրվեցին ստորագրելու, որ իրանց աղջիկներին ուսումնարան կուղարկեն։ Տեղացի դրամատէր պ. Հ. Խաչատրեան, գաւառապետի հրաւէրով, խոստացաւ աշակերտուհիներ որդեգրել։

Մաղթանքից անմիջապէս յետոյ քաղաքային ռուսաց ուսումնարանի աւագ-վարժապետը մի քանի խօսքով շնորհաւորելով տեղացիներին օրիորդաց ուսումնարանի բացման առիթով, յայտնեց, որ վաղվանից ընդունելու են աշակերտուհիներին, որոնք անխտիր պէտք է վճարեն տարեկան թոշակ 10 րուբլի, աւելացնելով, որ թէեւ ուսումնական տարվայ ժամանակը մի քիչ անց է արդէն, բայց ուսումնական տարվայ վերջում դասատուութիւնը շարունակվելու է մի ամսից աւելի, այն է մինչեւ յունիսի վերջերը։ Ապա ռուսաց դպրոցի ուսուցիչ պ. Տէր-Տէրեանց մի գրաւոր ճառ կարդաց, թւելով ուսման քաղցր հետեւանքները։

Նորաբաց դպրոցում պէտք է զետեղվեն 60 աշակերտուհիներ. առ այժմ յաճախում են 20—25 հոգի օրիորդներ հայերից, որոնց ուսուցանում են օր. Լ. Ղորղանեան եւ մի կրօնուսոյց՝ տեղական քահանաներից։ Սակայն յոյս կայ, որ գնալով աշակերտուհիների թիւը կը կրկնապատկվի եւ էլ կաւելանայ, քանի որ տեղական հասարակութիւնը միշտ սէր է տածել դէպի կրթութեան գործը։

Գ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, հոկտեմբերի 25-ին

Քամոյեանց եկեղեցու նախկին երէցփոխ պ. Կ. Ջալալեան, պատասխանելով նոյն եկեղեցու «Ծխականի» նամակին (№ 196), բացատրում է, թէ իր $4^1/_2$ տարվայ հաշիւների մէջ յայտնված 8504 ր. 23 կոպէկի պակասը անփորձութեան հետեւանք է։ Այդ ասելուց յետոյ էլ քաջութիւն է ստանում ցաւ յայտնելու, որ մարդիկ վեր են կենում $4^1/_2$ տարի անդադար եկեղեցուն ծառայողի գլխին սարսափներ թափում։ Եւ այդ վարմունքը յանձնում է ընթերցողների դատաստանին։

Իբրեւ այդ եկեղեցու միաբան, ի պաշտօնէ պարտաւորութիւն եմ զգում մի փոքր կանգ առնել պ. Ջալալեանցի «անփորձութեան» եւ «միամտութեան» վրա։

Պ. Ջալալեանցի երէցփոխութեան եռամեայ շրջանը անցել էր. «Մշակի» մէջ տպվեց մի նկատողութիւն, որով հաշիւ եւ նոր երէցփոխի ընտրութիւն էր պահանջվում։ Այդ օրերում մենք անհամբեր սպասում էինք եկեղեցու շինութեան թոյլտուութեանը։ Պ. Ջալալեանց, փոխանակ կարեւորութիւն տալու Ծխականի օրինաւոր պահանջին, ձեռնարկեց եկեղեցու համար մեծածախս եւ անժամանակ խումբ կազմելուն, մինչդեռ ինքը առաջ այդ անօգուտ էր համարում՝ աչքի առաջ ունենալով, որ եկեղեցին շուտով քանդելու ենք։ Խումբը պատրաստվեց, սակայն ո՞րքան ծառայեց եկեղեցուն։ Գոնէ ժողովուրդը տեսաւ, որ երէցփոխը եկեղեցու համար աշխատում է։

Հարկաւոր էր եկեղեցու պաշտօնեաներիս էլ շահել։ Պ. Ջալալեանց սիրով ընդունեց շինութեան մասնաժողովի եւ միաբանութեանս առաջարկութիւնը—ժամանակաւոր ռոճիկ նշանակել քահանաներին եկեղեցու շինութեան ժամանակամիջոցում, եւ այնքան տաք կպաւ այդ հարցին, որ ծխական ժողովի օր նշանակեց եւ խնդրեց մեզ հրաւիրաթերթեր պատրաստել։ Սակայն միւս օրը ամեն բան փոխվեց։

—Ի՞նչ հարկաւոր է ծխական ժողով, ասում էր պ. Ջալալեանց. ծխականները ի՞նչ են տուել եկեղեցուն, որ նրանցից ի՞նչ իրաւունք խընդրենք ծախսելու. եկեղեցու ունեցածը իր տընտեսածն է, ուրեմն եկեղեցու իշխանութեան իրաւասութեան տակ։ Մեր ծխականները մեծամեծ խօսում են եւ ոչինչ չեն տալիս եկեղեցուն։ Մենք ունենք հոգեւոր իշխանութիւն, նրա հաճութեամբ էլ կը կարգադրենք՝ ինչ որ ցանկանանք. միմիայն ձեւականութեան համար

մեզ»։ Հարկաւոր է յիշել, ի հարկէ, եւ այն աջակցութիւնը, որ գտաւ սուլթանը Վիլհելմ II-ղի մօտ հայկական կոտորածների եւ յունական պատերազմի ժամանակ։

Ինչ վերաբերում է Գերմանիային, Բաղդադի երկաթուղին նրա համար կունենայ մեծ տընտեսական նշանակութիւն։ Թէպէտ այդ ձեռնարկութեան մի մասը—40% տուած է ֆրանսիացիներին, այնու ամենայնիւ գլխաւոր օգուտը պիտի քաղեն գերմանացիները, մանաւանդ որ այդ գծի սկիզբը, Կ. Պօլսից մինչեւ Կօնիա, պատկանում է նոյնպէս գերմանացիներին։ Գերմանական հասարակութիւնը սիրում է այժմ երազել գերմանական գաղթականութիւնների մասին, որոնք, շնորհիւ այդ երկաթուղու, կը հեղեղեն Փոքր-Ասիան, թէպէտ իրանց կառավարութիւնը ոչ թէ չէ զբաղվում այդ հարցերով, այլ մինչեւ անգամ քաղաքական պատճառներով դիմադրում է այդպիսի ձգտումներին. բայց եւ այնպէս, շատ հիմք չը կայ կարծելու, որ Գերմանիան իր գաղթականութիւններով ապագայում մեծ աջողութիւն ունենայ Փոքր-Ասիայում։ Մենք ուրիշ անգամ կը փորձենք ծանօթացնել ընթերցողներին այդ գաղթականութեան հարցի հետ։ Ինչ վերաբերում է տնտեսական շահերին, ահա թէ ինչ ձեւով Բաղդադի երկաթուղին տնտեսաբար պիտի ծառայէ Գերմանիային։

Ամենից առաջ երկաթուղին շահ կունենայ ժողովրդի եւ ապրանքների տեղափոխութիւնից, մանաւանդ որ թիւրքաց կառավարութիւնը տուել է «գերմանական բանկին» ամենափոքր արդիւնքի ապահովութիւն. բացի դրանից, ինչպէս ապացուցանում են այդ գոյութիւն ունեցող երկաթուղիները, Բաղդադի երկաթուղին կարճ ժամանակամիջոցում կը բարձրացնէ այն գաւառների արդիւնաբերութիւնը, որոնց մօտով կանցնի նա, ժողովուրդը նիւթապէս հարստանալով, ընդունակ կը լինի գնել գերմանական արդիւնաբերութեան ապրանքները։ Ցորենը, բամբակը եւ այլ բերքերը թիւրքերը կը ծախեն գերմանացիներին, եւ ուրեմն դրա փոխարէն կը ստանան փող, դրանով կը բարձրանայ դրանց գնողական ոյժը, հէնց այդ միջոցին գերմանացի վաճառականը Փոքր-Ասիա կը բերէ իր ապրանքները *)։ Սա կը լինի արդէն երկրորդ, անուղղակի արդիւնք։ Վերջապէս, երրորդ արդիւնքը այն կը լինի, որ Բաղդադի երկաթուղին կարող է ազատել Գերմանիան Ռուսաստանից եւ Ամերիկայից այժմ ունեցած կախումից ցորենի առեւտրի մէջ։ Եթէ այս երկու երկիրները որ եւ է պատճառով, օրինակ պատերազմական մի դէպքում, այլ եւս ցորեն չը ծախեն նրան, նա հինգ, կամ վեց ամսվայ միջոցում պիտի մնայ առանց հացի։ Այսպէս չի լինի, երբ Բաղդադի ճանապարհը գերմանական կը լինի։ Այդ հարցը երկրորդական հարց չէ Գերմանիայի համար, որովհետեւ այժմ արդէն նկատվում է Ամերիկայում եւ Ռուսաստանում ձըգտում՝ գործածել արտադրած հացը սեփական երկիրներում։ Ճիշդ է, Փոքր-Ասիան այժմ աղքատ է իր արդիւնաբերութիւններով, բայց նա եղել է դարերի ընթացքում, մինչեւ օսմանցիների այդտեղ երեւալը, հին աշխարհի շտեմարանը եւ գերմանացիները հաւատում են, որ իրանց դրամը, եռանդը եւ գիտութիւնը նորից կը զարթեցնեն կիսամեռ երկրի հարստութիւնները։

Մինչեւ այժմ վերջնականապէս որոշված չէ, թէ ո՞րտեղից եւ որ կողմերով կանցնի Բաղդադի գիծը, այսինքն Անգօրայից—Կեսարիա, Մալաթիա, Դիարբէքիր եւ Մարդին ուղղութեամբ, թէ հարաւային ճանապարհով՝ Կօնիայից—Էրէկլի, Ադանա, Բիրեջիկ եւ Մարդին գծով, թէպէտ եւ ամենամեծ վստահութեամբ կարելի է ասել, որ կը նախադասվի վերջին, հարաւային ուղղութիւնը։ Գերադասելով վերջինը, Գերմանիան կամենում է խուսափել որ եւ է քաղաքական ընդհարումներից Ռուսաստանի հետ։ Մի ժամանակ գծագրվում էր մինչեւ անգամ աւելի հիւսիսային գիծը—Սիվաս-Էրզրումով, այժմ համոզված են Գերմանիայում, որ հիւսիսային գծերի վրա պատմական իրաւունքը ունի Ռուսաստանը։

Ահա թէ ինչ յարմարութիւններ է ներկայացնում հաղորդակցութեան տեսակէտից Բաղդադի երկաթուղին։ Վամբերին ասում է, որ Ալէքսանդրետից Հալէպով մինչեւ Բաղդադ կարավանը գնում է մօտ 200 ժամում, այսինքն 40 օր. այս երկարատեւութեան պատճառներից մէկն է եւ ոստիկանական արգելքները։ Բաղդադից մինչեւ Բասրա (Շատէլ-Արաբ) նոյն կարավանի համար պիտի հաշուել նորից մօտ 20 օր։ Երկաթուղին այս ամբողջ տարածութիւնը պիտի անցնէ մօտ $2^1/_2$ օրում, իսկ ամբողջ ճանապարհը Պօլսից մինչեւ Բասրա երկաթուղին կանցնի $3^1/_2$ օրում։ Մի ճանապարհորդ նորերս լոյս տեսած մի գրքում այսպէս է հաշիւ անում. ճանապարհը Վիէննայից մինչեւ Տրիէստ պահանջում է $^1/_2$ օր, իսկ Տրիէստից Բօմբէյ ծովով ամենաշատը 16 օր։ Մինչդեռ Փոքր-Ասիայի ճանապարհով հարկաւոր է հաշուել՝ Վիէննայից Կ. Պօլիս արագ գնացքով 2 օր, Կ. Պօլսից—Բասրա $3^1/_2$ օր, Բասրայից Բօմբէյի ծովով 4 օր, ընդամենը $9^1/_2$ օր։

Այդ ճանապարհորդը իրաւացի կերպով նկատում է. «Ուրեմն ստացվում է 57% կարճացում։ Բաղդադի ճանապարհը կազմում է ամենակարճ ուղին Եւրոպայի ամբողջ արեւմուտքի ու հիւսիսի, եւ արեւելեան Հնդկաստանի մէջ, եւ այդ ճանապարհը անցնում է Գերմանիայով ու յատկապէս Միւնխէնով։ Սրա բնական հետեւանքը կը լինի, որ Եւրոպայի ճանապարհորդական հաղորդակցութիւնը Հնդկաստանի հետ, երբ երկաթուղին պատրաստ կը լինի, կանցնի Փոքր-Ասիայով, մանաւանդ որ շնորհիւ այդ գծի կարելի է խուսափել տաք Կարմիր ծովից։ Նոյնպէս եւ հնդկա-եւրոպական պօստը, ինչպէս եւ անգլօ-հնդկական «թեթեւ ապրանքը» (Լօնդօն-Բօմբէյ) կօգտվի այդ գծից»։

(Կը շարունակվի)

---

*) Նոյն ձեւով ռուսները գնելով բամբակը Անդրկասպեան երկրում և Տուրկեստանում ընդունակ են դարձնում բնակիչներին գնել ռուսական ապրանքները։

մի թուղթ կը կազմենք, պատճենելով ստորագրել կը տանք ծխականներին։

Ես դժգոհութեամբ նկատեցի, որ լաւ չէ անում իբրեւ ժողովրդից ընտրուած ներկայացուցիչ, նրա օրինական իրաւունքները եկեղեցու ներքին կառավարութեան խնդիրներում զանցառութեան է տալիս. նա անզգուշաբար հետեւեալն ասաց.

—Ուղիղ էք ասում, տէր հայր, բայց չը գիտեմ ինչ կայ, որ ծխականները ինձ խէթ աչքով են նայում. հէնց որ ժողով հրաւիրեմ, իսկոյն հաշիւ կը պահանջեն. մինչդեռ մենք առաջներս եկեղեցու շինութիւն ունենք. Թող վերջացնենք՝ ապա մի ընդհանուր մանրամասն հաշիւ կը ներկայացնենք, այժմ դեռ ժամանակ չէ։

Այդ վրդովեցնող պատասխանին, որքան հնարաւոր էր, զարմանքս զսպեցի եւ ամենայն մեղմութեամբ հետեւեալն առարկեցի.

—Պ. Ջալալեանց, ինչից էք վախենում. կատարեցէք օրէնքը, կանոնաւոր հաշիւ տուէք ծխին, ձեր վերընտրութիւնն էլ մեզանից պահանջեցէք։

Իմ կարծիքով, եթէ տարեկան հրապարակական հաշւետուութիւնը աւելորդ էր համարւում, գոնէ կատարուէր հոգեւոր իշխանութեան կարգադրութիւնը—հաշիւները զննել եկեղեցու միաբանութեան եւ մի կամ երկու ձեռնհաս ծխականների ներկայութեամբ եւ տարէցտարի ներկայացնել իրան։

Սակայն ծուխը շարունակեց նոր ընտրութիւն պահանջել եւ հոգեւոր իշխանութիւնը զիջեց։ Սպասելու էր, որ գոնէ այդ ժողովին կը ներկայանար պ. Ջալալեանց իր $4^1/_2$ տարւայ հաշուէմատեաններով, որով առաջն առած կը լինէր թէ աւելորդ վիճաբանութիւնների եւ թէ իր թեկնածութիւնը մերժվելուց յետոյ ծիծաղաշարժ հրաժարական ներկայացնելու։ Պ. Ջալալեանց այդ անելու ֆիզիքապէս հնարաւորութիւն չունէր, որովհետեւ եկեղեցական ժապաւէննալ հաշուէմատեաններում ոչինչ չունէր գրած։

Այս ամենը մի բոպէ ընդունենք անփորձութիւն։

Նոր երէցփոխը պաշտօնի մէջ հաստատուելուց յետոյ, ամենից առաջ ստացաւ վերջին տարւայ հաշուէմատեանը. անցողակի նայելուց յետոյ երեւաց այդ մատեանում հետեւեալը. ծախսի երեսում գրած էր 400 ր. 15 կ. ծախս չորս հատ 4% ռէնտա գնելու համար. մուտքի երեսում ոչինչ չը կար, չը կար եւ ամբողջ մատեանում։ Այս թիւրիմացութիւնը պ. Ջալալեանց բացատրեց շատ միամտութեամբ.—«Մոռացել եմ էլի, էլ ինչ մուտք»։ Բայց երբ կոնտրոլի պալատի փորձված պաշտօնեայ եւ մեր նոր երէցփոխ պ. Վարդապետեանց խստիւ պահանջեց, որ ներկայացնէ այդ տոկոսաբեր թղթերը, որպէս զի առաջիկայ ծխական ժողովում աւելորդ խօսքեր տեղի չունենան, պ. Ջալալեանց գնաց եւ ծրարով ուղարկեց իր որդու ձեռքով, ինքն էլ շուտով գործ գտաւ քաղաքից դուրս եւ տեղափոխվեց Ալէքսանդրօպոլ, անցեալ տարիների հաշիւները մաքրելու ծանր գործը թողնելով իր յաջորդին։ Այս էլ անփորձութիւն էր։

Պ. Ջալալեանցի բացակայութեամբ բոլոր մատեանները ուշի ուշով քննվեց. յայտնվեց յուսահատեցնող թուանշանը. դարձեալ տողերիս գրողը, բարեկամաբար, դիմեց տիկին Ջալալեանցին, յայտնեց նրան, որ հաշիւները շատ խառն են, անպատուութիւններ կը ծագեն, թող ամուսինը գայ եւ մի կերպ կարգի բերէ հաշիւները ծխական ժողովից առաջ. սակայն այդ ասածներս մնացին ձայն բարբառոյ յանապատի։

Եւ այսօր վերկենալ անփորձութեան վերագրել 8504 ր. մեծ կորուստը, եւ մինչեւ անգամ վիրաւորանք յայտնել «Մշակին» թոյլ, շատ թոյլ նկատողութեան առիթով, այդ առնուազն ծանր եւ թունալից ծաղր է միամտութեան դիմակի տակ մի պատկառելի համայնքի վրայ՝ որպիսին է Տափի-Թաղի ս. Գէորգ եկեղեցու ծուխը։

Յովսէփ քահ. Տէր-Պետրոսեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բացի բազմաթիւ ուղերձներից եւ շնորհաւորական գրութիւններից, որ պէտք է ներկայացվեն Ն. Կ. Միխայլովսկուն զանազան ընկերութիւնների եւ անձերի կողմից՝ նրա 40-ամեայ գրական գործունէութեան առիթով՝ պատրաստվում է, ինչպէս հաղորդում են Պետերբուրգի լրագիրները, եւ մի ընդհանուր ուղերձ, որին կարող են ստորագրել բոլոր ցանկացողները Օ. Պոպօվայի գրավաճառանոցում եւ ընթերցարանում։

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ Էնգելիի դպրոցի համար արդէն հրաւիրված է ուսուցիչ, որի մասին տպված էր յայտարարութիւն մեր Լրագրում։

—

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, որ ի պատիւ Բօրօդիկինի տրվելիք ճաշին մասնակցել ցանկացողների թիւը այնքան մեծ է, որ ճաշ սարքողները ստիպված են մամուլի միջոցով յայտնել, որ բոլոր տեղերը գրաւված են։

—

Այն լուրերը, թէ գերմանական գործարանատէրերը դիտաւորութիւն ունեն մեքենաների ցուցահանդէս կազմել Ռուսաստանում, հաստատութիւն են գտնում եւ գերմանական մամուլի մէջ։ Օրինակ, «Münch. Allg. Zeitung» լրագիրը հաղորդում է Լէյպցիգի նախապատրաստական յանձնաժողովի վճիռը Ռուսաստանում գերմանական մեքենաների ցուցահանդէս կազմելու նպատակով արդիւնաբերողների ժողով գումարելու մասին։ Ժողովը 26 ձայնով մէկի դէմ հետեւեալ վճիռը կայացրեց. «Ի նկատի ունենալով, որ ռուսաց շուկան մեծ նշանակութիւն է ստանում գերմանական մեքենաների համար եւ որ ամերիկական եւ անգլիական մեքենաների գործարանատէրերը սաստիկ մրցութիւն են սկսել, գերմանական մեքենաների ցուցահանդէս կազմելը Ռուսաստանում պէտք է նպաստէ մեր առեւտուրին։ Նախապատրաստական յանձնաժողովը այդ պատճառով որոշում է մեքենաների արդիւնաբերութեան բոլոր ներկայացուցիչների ժողով գումարել՝ Ռուսաստանում ցուցահանդէս կազմելու հարցը վճռելու համար»։

—

Մեզ հաղորդում են, որ Թիֆլիսի քաղաքային անտառում պակասել է դաշտային մկների քանակութիւնը։ Շատ տեղ նկատված են սատկած մկների դիակներ։ Յայտնի չէ թէ ինչն է պատճառը այդ մահացութեան, արդեօք թունաւորած գարին, որ ածված էր մկածակերի մէջ, աշնանային վաղահաս ցուրտը, թէ մի որ եւ է ուրիշ հանգամանք։

—

Ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ, ինչպէս հաղորդում են «Русск. Вѣд.» լրագրին, նոյեմբերի կէսին կը քննվի այլազգիների մէջ լուսաւորութեան զարգացման համար ձեռք առնելիք միջոցների հարցը։

—

Հեռաւոր Արեւելքում տեղի ունեցած անցքերի պատճառով՝ զանազան մինիստրութիւնների մէջ տեղի ունեցան բիւջէի կրճատումներ։ Բիւջէի կրճատում պէտք է լինի եւ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեան մէջ առաջիկայ 1901 թւի ընթացքում։ Այդ թւին տարրական դպրոցներ բանալու համար խնդրվում է միայն 100,000 րուբլի։ Առհասարակ ամբողջ կրեդիտը սկզբնական կրթութեան զարգացման համար 200,000 րուբլուց չէ անցնում։ Ժողովրդական մինիստրութեան ծախքերի ամբողջ գումարը 1901 թւին կը հասնի $35^1/_2$ միլիօն րուբլու, չը հաշուելով մինիստրութեան առանձին միջոցները եւ քաղաքներից ու զեմստվօներից ստացվելիք նպաստները։

—

1901 թւի յունվարի 1-ից Պետերբուրգ-Վարշավա երկաթուղային գծի վրա կիսով չափ կը պակասեցնվի արագընթաց գնացքների համար վաճառվող տոմսակների գինը։ Երկաթուղու վարչութիւնը ստիպված է դիմել այդ միջոցին նրա համար, որ շնորհիւ բարձր գների, արագընթաց գնացքները կիսով չափ դատարկ էին մնում, ուստի եւ ճանապարհը իւրաքանչիւր տարի 300,000 ր. վնաս էր կրում։

—

«Петербургская Газета» լրագիրը հաղորդում է, թէ Պետերբուրգի դատաստանական պալատում, դասակարգային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ, քննվում է 14 բանուորների գործը, որոնք մեղադրվում են իշխանութիւններին դիմադրութիւն ցոյց տալու մէջ, որի ժամանակ նրանք գործ են դրել բռնութիւններ։ Գործը քննվում է փակ դռներով։

—

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս ս. Փրկիչ եկեղեցու ծխականները տեսնելով, որ երէցփոխ Մահտեսի Մկրտիչ Մուրադեան սկսել է յիշեալ եկեղեցու գաւթում եւ թէ դուրսը եկեղեցապատկան հողերի վրա շինութիւններ կառուցանել առանց համախոհականների եւ մինչեւ անգամ մի շինութիւն, դեռ եւս հիմքը նոր գցած, տալիս է վարձով, վեց տարի ժամանակով, իր փեսայ Խ. Ասմարեանին ամենաչնչին վարձով, առանց աճուրդի դնելու, սկսում են բողոքել ուր հարկն է։ Մի քանի ժամանակից յետոյ լինում է պատշաճաւոր կարգադրութիւն եւ ծխականները հրաւիրվում են ժողովի։ Ժողովը, նախագահութեամբ տեղիս յաջորդի, ընտրում է իր միջից 12 հաշուետեսներ, յանձնարարելով նրանց մի եւ նոյն ժամանակ հոգաբարձուի պաշտօն նոր կառուցվող շինութիւնների համար, բայց պարտաւորեցնելով նախապէս քննել երէցփոխի բոլոր հաշիւները, որոնք երկար ժամանակ մնացել էին առանց քննելու։ Հաշուետեսները սիրով ընդունում են իրանց նոր պաշտօնը եւ սկսում են ձեռնարկել գործը շատ լուրջ կերպով. երկու ամիս է, որ շարունակ պարապում են եւ դեռ չեն վերջացրել հաշիւները, որովհետեւ նորանոր սխրագործութիւններ են դուրս գալիս»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Նոյեմբերի 1-ին (ն. տ.) տեղի ունեցաւ պրօֆէսոր Մաքս Միւլլէրի թաղման հանդէսը համալսարանի եկեղեցում, Օքսֆորդում։ Թագուհին, Ուէլսի իշխանը, կայսրուհի Ֆրէդէրիկան ցաւակցական հեռագիրներ ուղարկեցին տիկին Միւլլէրին։ Մաքս Միւլլէրի մարմինը ամփոփվեց տիկին Կօնիբէրի գերեզմանի կողքին։ Տիկին Կօնիբէր Մաքս Միւլլէրի աղջիկն է, որ մեռել է մի քանի տարի առաջ։

—Պրագայի «Politik» լրագիրը հաղորդում է մի խօսակցութեան բովանդակութիւն, որ ունեցել է նրա աշխատակիցը ֆօն-Ֆրիվալդի, չեխական պահպանողական մագնատների կուսակցութեան գործադիր յանձնաժողովի անդամներից մէկի հետ։ Այդ խօսակցութիւնից երեւում է, որ եթէ չեխերը նոր ռէյխսրատում հետեւեն նախկին օբստրուկցիայի քաղաքականութեան, կառավարութիւնը մտադիր է միջոցներ ձեռք առնել ոչ միայն չեխական պարլամենտական կուսակցութեան, այլ եւ ամբողջ չեխ ազգի դէմ։ Այդ միջոցների նպատակը կը լինի ճնշել չեխերի հասարակական կարծիքը եւ, հարկաւոր դէպքում, ժամանակաւորապէս վերացնել չեխ ժողովրդի ազգային իրաւունքները։ Ամենից առաջ չի հրաւիրվի չեխական սէյմը. մամուլի ազատութիւնը եւ ազգային ընկերութիւնների իրաւունքները կը սահմանափակվեն։ Յետոյ, երբ կարիք լինի, ձեռք կառնվեն եւ ուրիշ միջոցներ ընդդէմ չեխերի։

—Բեռլինում այժմ քննվում է մի դատ, որ լրագիրները արդարացի կերպով համեմատում են 1896 թւին տեղի ունեցած Օկկերտ-Լիւցովի դատի հետ, որի մէջ Տաուշ խուզարկուն այնպիսի մեծ դեր էր խաղում։ Այժմ դատվում է բանկիր Շտէյնբէրգ, որ մեղադրվում է անբարոյականութեան մէջ։ Մեղադրվողի անձնաւորութիւնը դատի մէջ երկրորդական—երրորդական տեղ է բռնում։ Ամբողջ հասարակութեան ուշքը գրաւել է այն դերը, որ կատարել է այս գործում գաղտնի ոստիկանութիւնը։ Դուրս է գալիս, որ սկսած այդ ոստիկանութեան պետից, Մէրշէյդտ-Գիւլլէսէմից, մինչեւ վերջին խուզարկուն՝ բոլորն էլ կաշառված էին Շտէյնբէրգից։ Ոստիկանութեան կատարած դերը այս գործում բացվեց երկու խուզարկուների մէջ ծագած տարաձայնութեան շնորհիւ, որոնցից մէկը առաջարկել էր միւսին ոչնչացնել Շտէյնբէրգի յանցաւորութեան հետքերը։ Թէ որքան լուրջ է մեղադրանքը ընդդէմ գաղտնի ոստիկանութեան, երեւում է նրանից, որ պետական կանցլէր ֆօն-Բիւլօվ հարկաւոր համարեց կանչել իր մօտ ներքին գործերի մինիստր Րէյնբաբէնին՝ խորհրդակցելու նրա հետ այս հարցի մասին։ Ոստիկանական գործակալներին պատուիրված է չը պահել ոչ մի գաղտնիք եւ ցոյց տալ դատարանին այն ամենը, ինչ որ գիտեն՝ բոլոր յանցաւորներին մերկացնելու համար։ Ամբողջ գերմանական մամուլը, նոյն իսկ «Nordd. Allg. Zeitung», պահանջում են ամենալուրջ միջոցներ ձեռք առնել յանցաւորների դէմ, որպէս զի վերացվի ոստիկանութեան վրայից այն բիծը, որ մնացել է նրա վրա 1896 թւից եւ որ այժմ աւելի եւս մեծացել է։ Կիսապաշտօնական լրագիրները խոստանում են, որ բոլոր յանցաւորները խիստ պատժի կենթարկվեն։

—Լորդ Րօբերտսի յաջորդը հարաւային Աֆրիկայում, ինչպէս յայտնի է, լինելու է Կիտչեներ։ Այս առիթով Լօնդօնի «Morning Leader» լրագիրը հետեւեալ դատողութիւնն է յայտնում. «Լորդ Սօլսբիւրին աջողվեց իրագործել մի միջոց, որ ուղղակի զարհուրելի հետեւանքներ կունենայ։ Մենք չը պէտք է թագցնենք մեզանից, որ Կիտչեներ անողոք է, չը գիտէ ամենեւին խնայել, ծանօթ չէ Անգլիայի հասարակական կարծիքին եւ չէ կամենում ամենեւին հասկանալ նրան։ Այս պատճառով վաղ թէ ուշ բանը կը հասնի այն տեղը, որ նրա եւ հասարակական կարծիքի մէջ ահագին անդունդ կը բացվի։ Եթէ, յիրաւի, մեր կառավարութեան դիտաւորութիւնն այն է, որ հիմնայատակ կործանէ եւ քարուքանդ անէ երկու հանրապետութիւնները եւ ապա անուանէ այդ աւերումը «խաղաղութիւն», այդ դէպքում նա ընտրել է շատ յարմարաւոր մարդու, որ, ճշմարիտ, ընդունակ է երկու «գաղթականութիւնները» դարձնել երկրային դժոխք, որովհետեւ Կիտչեներ մի զինուոր է, որի հէնց դէմքի վրա գծագրված է նրա անգութ բնաւորութիւնը։ Բօէրները չեն կարող որ եւ է վստահութիւն ունենալ դէպի նրա անձնաւորութիւնը։ Միւս կողմից յայտնի է, որ նոյն իսկ բրիտանական զօրքի մէջ ատում են նրան, որովհետեւ զինուորներին նա պահում է դժոխքի մէջ եւ հասցնում է նրանց յուսահատութեան»։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՆՐԱՆԿԱՐ

Մի քանի օր առաջ ամենքը Թիֆլիսում յուզված դրութեան մէջ էին։ Երկնքից ամբողջ երկու օր քուլայ-քուլայ ձիւն էր թափվում, իսկ քաղաքի բոլոր խանութներում, բանկերում եւ գրասենեակներում բաժանվում էին փայեր՝ նոր կազմվող նաւթային ընկերութիւնների բաժիններ։

Ձիւնի մեծ մասը հալվեց գնաց։ Իսկ ինչ կը լինեն փայերը։ Այդ էլ կիմանանք նոյեմբերի 15-ի աճուրդից յետոյ։

Մի ընկերութիւն, ինչպէս գիտէք արդէն, գոյութիւն ունի Թիֆլիսում եւ նրա բաժինները խլվում են ձեռքէձեռք։ Նորերս Թիֆլիսի այդ անդրանիկ նաւթային ընկերութեան ժողովն էր։ Ես էլ գնացի տեսնելու մեր արդիւնագործներին։ Մեծ յոյսերով մտայ դահլիճը։

Սակայն շուտով նկատեցի, որ ես ներկայ եմ մի օտարոտի ժողովի։ Լսում էի ճառախօսների ասածները եւ ինքս իմ ականջներին չէի հաւատում։ Մարդիկ կատաղի կերպով վիճում էին միմեանց հետ, բայց վէճի առարկայ չը կար մէջտեղում։

—Այս ինչ տեսակ բան է, հարցրի ես իմ հարեւանից, յարձակումներ միմեանց վրա առանց փաստերի, առանց պատճառաբանութեան։

—Սա մեր ընկերութեան առանձնայատկութիւնն է, պատասխանեց հարեւանս։

—Բայց դուք արդեօք գիտէք, թէ բանը ինչումն է եւ ինչ գաղտնիք կայ մէջտեղ։

—Ինչպէս չէ, բոլորն էլ գիտեն։ Բայց ոչ ոք չէ ուզում կծիկը բանալ։ Մէջտեղ մէկ ու կէս միլիօն պուդի նաւթի հարց կայ, մասնաւոր նամակների հարց կայ եւ այլն։

Ես զարմացած նայեցի խօսակցիս վրա։ Նա գլուխը թափ տուեց եւ արագ-արագ հաղորդեց հետեւեալը։

—Մեր ընկերութեան վրա մի բնորոշ մականուն են աւելացրել՝ «չըտես»։ Այդպէս էլ է իսկապէս։ Մեր չըտես ընկերութիւնը, որ իր ծննդեան օրից մի գլուխ թիւրիմացութիւնների մէջ է պտտում, ծաղրի առարկայ է դարձել թէ Բագուի նաւթագործների շրջանում եւ թէ այստեղ՝ Թիֆլիսում։ Ընկնում են կօպէկների ետեւից եւ րուբլիներ կորցնում. խառնվում են մասնագէտների գործերի մէջ եւ խանգարում։

—Ո՞վ է սակայն մեղաւորը, հարցրի ես. եթէ վարչութիւնը վատ է, փոխեցէք նրան, ընտրեցէք նորերին։

—Հէնց չարերի միտքն էլ այդ է, ժպտալով շշնջաց ականջիս իմ հարեւանը։

Ես շարունակեցի լսել խօսակցութիւնները։ Կրքեր, վատ վարագուրված ինտրիգներ եւ անձնական հաշիւներ իսկոյն աչքի էին ընկնում։ Բնորոշ էին, թէ յաղթողները եւ թէ յաղթվողները։ Ես զարմանում էի վարչութեան անդամների վրա։ Ինչ են այնպէս կպել, սոսնձվել իրանց տեղերի վրա, թող հրաժարվեն էլի։ Եթէ լաւ են, նորից կընտրվեն անկասկած։

Անմեղ նկատողութիւններից եւ հարցապնդումներից բարձրացաւ սաստիկ աղմուկ, որ դժուարութեամբ հանդարտվեց նախագահի ուժգին զանգահարութիւնից յետոյ։

Վերջացաւ պատկառելի ժողովը։ Արդիւնագործութեան ներկայացուցիչները սկսեցին ցրվել։ Նրանց թւում տեսայ մեր կղերականներից մէկին, որ մօտեցաւ մեզ յանդիմանական հայեացքով։

—Ախ, եթէ նաւթագործական ընկերութիւններն էլ, ասաց նա, կախում ունենային էջմիածնից, որքան բանը կը հեշտանար։ Մի կոնդակ ամեն բան կը վճռէր, կը վերջացնէր։ Այնտեղից կը նշանակէին հոգաբարձուներ, էհ, ինչ եմ ասում, վարչութեան անդամներ։ Այն ժամանակ վարչութեան անդամները չէին դողայ ընդհանուր ժողովին մասնակցող ամեն մի թեթեւսօլիկի նկատողութիւնից եւ գործը կերթար հաստատ քայլերով։

Մենք ժամանակ չունէինք լսելու այդ երեւելի փիլիսոփայութիւնը, որ թեմական դպրոցական գործերում համարվում է շատ խելացի եւ խորաքննին։ Շտապեցինք տուն ճաշելու։

Վրձին

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

1 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правительственный Вѣстникъ» լրագրում տպված է. «Հոկտեմբերի 26-ին Թագաւոր Կայսրը հիւանդանալով ինֆլուէնցայով՝ այդ հիւանդութեանը յատուկ երեւոյթներով, չը նայելով շուտ-շուտ քրտնելուն, հոկտեմբերի 31-ից ինֆլուէնցան ընդունեց տիֆի բնաւորութիւն։ Հիւանդութեան ընթացքի մասին ամեն օր բիւլլետէններ կը տպվեն։

Բիւլլետէն Նորին Կայսերական Մեծութեան առողջական դրութեան մասին, նոյեմբերի 1-ին, առաւօտեան 10 ժամին։ Թագաւոր Կայսրը գիշերը լաւ անցկացրեց։ Ինքնազգացումը լաւ էր։ Տաքութիւնը 38,7. զարկերակը—72. Գլուխը թարմ է, ուժերը կատարելապէս բաւարար են։ Հիւանդութեան դիագնօզը—որովայնային տիֆ, կատարելապէս բարեյաջող ընթացքով ներկայումս։ Լէյբ-խիրուրգ Հիրշ։ Բժիշկ Տիխօնով։

ԱՍՏՐԱԽԱՆ։ Բոլոր շոգենաւերը դադարեցրին իրանց գետային եւ ծովային երթեւեկութիւնները։

ՊԵԿԻՆ: Չինաստանը կընդունի, երեւի, պետութիւնների յայտագրի մէջ պարունակւող բոլոր պայմանները, բացի մի քանի պրինցներին եւ պաշտօնեաներին մահվան պատժի ենթարկելու պահանջից: Դա անկարելի է, մինչեւ որ պալատը գտնվում է այդ պաշտօնեաների ձեռքում:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Այստեղ ցանկութիւն են յայտնում, որ խաղաղութեան պայմանների մէջ մտցնվի չինական զօրքերը Շանգհայի շրջականերից հեռացնելու պահանջը:

Տեանձինում ջերմ կերպով հետաքրքրվում են այն հարցով, թէ ներկայումս ուրտեղ են գտնվում եապօնական զօրքերը: Նրանք երկրից չեն հեռացել, բայց անհետացան Տեանձինից եւ Պեկինից, եւ ոչ ոք չը գիտէ, թէ ուր են նրանք գնացել: Րօբէրտ Հարտին իրաւունք է տրված, օտար պետութիւնների ներկայացուցիչների հետ միասին, որոշել վարձատրութեան չափը Չինաստանի կողմից եւ այդ վարձատրութեան վճարման եղանակը: Կայսերական հրովարտակից դատելով, Լիխունգչանգ հիւսիսային մեծ զօրքի գեներալիսիմուս է նշանակված, Իւնլուի տեղ: Տեղական մամուլի մէջ հաղորդված է, որ Լիւգինի առաջարկել է Զժանչժիդունին իր հետ ձեռք ձեռքի տուած դիմադրութիւն ցոյց տալ այն ամեն արշաւախմբին, որը կուզենայ անցնել Խանկօուի վրայով դէպի Սիանֆու:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Կոնջէր ամենախիստ հրաման ընդունեց յանձն չառնել պարտաւորութիւններ, թէ կը պնդի այժմեան առաջարկութիւնների վրա. երեւի շուտով նրան կուղարկվեն Միացեալ-Նահանգների պահանջները վարձատրութեան վերաբերմամբ: Արտաքին գործերի մինիստրութիւնը արդէն որոշեց Ամէրիկայի խաղաղութեան պայմանները. այդ պայմանները աւելի չափաւոր են Պեկինում դրված պայմաններից: Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը հաւանութիւն չէ տալիս դաշնակիցների գործողութիւններին:

ՀՕՆԿՕՆԳ: Կանտոնից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ, Ֆուչժօուում պատերի վրա կպցրած են աֆիշներ, որոնք գրգռում են ազգաբնակութիւնը քրիստոնեաների դէմ: Այդ շրջաբերականների մէջ քրիստոնեաները նկարագրվում են որպէս ծովային սատանաներ, որոնք ներս խուժեցին Կանտօն մի քանի տասնեակ տարիներ առաջ, ծրագիր կազմեցին չինացիների երկիրը տիրապետելու համար, եւ չինացիներից շատերին սովորեցրին իրանց կախարդութիւնը: Աղմուկ մարդիկը Ֆուչժօուում բորբոքվում են զայրոյթով սատանաների վտանգաւոր թոյնի դէմ եւ ցանկանում են աւերել տեղացի քրիստոնեաների եկեղեցիները եւ տները եւ ձեռք տըւել օտարերկրեայ [illegible]: [illegible] ... նոյեմբերի 20-ըն:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Զանազան լրագիրներին հաղորդված էր [illegible], թէ չինական կայսրը մտադիր էր հեռանալ [illegible] չինական եւ օտարերկրեայ պաշտօնական անձերին Պեկինում յայտնելու, որ եթէ [illegible] նրան հնազանդվելուց, նա վաղուց վերադարձած կը լինէր Պեկին: Այսպ լրագիրները հաղորդում են, թէ կայսրուհին հրամայել է մահվան պատժի ենթարկել կայսրի հաւատարիմ անձերից երկուսին, որոնք կամենում էին տանել այդ հեռագիրները: [illegible]

ԲԵՐԼԻՆ: [illegible]

Այս գաղտնի ճառի մէջ [illegible]

որոնք անխուսափելի էին եւ յայտնվում է, որ յարաբերութիւնները բոլոր օտար պետութիւնների հետ լաւ եւ բարեկամական են: Գահական ճառը ցաւօք սրտի յիշատակում է Ումբերտօ Թագաւորի սպանման մասին եւ ուշադրութիւն է հրաւիրում այն յարգանքի վրա, որ բաժին ընկաւ Գերմանիային Պարիզի ցուցահանդէսում: Օրինագծերի թւում, ի միջի այլոց, յիշվում է եւ պետական ինքնապաշտպանութեան միջոցների զարգացման մասին պատրաստված օրինագիծը:

2 Նոյեմբերի

ԲԵՐԼԻՆ: Վալդերզէէից ստացված տեղեկութիւններով Պեկինի Նախկին քաղաքապահ զօրքը գտնվում է այժմ Գուալյայի եւ Լօուենկի մէջ, այս պատճառով, նոյնպէս եւ վտանգի մէջ գտնվող կաթօլիկներին պաշտպանելու համար, Ֆավիէ եպիսկոպոսի խնդրով, ուղարկվեց մի արշաւագունդ՝ Իօրկի կոմս Ֆօն-Վարտենբերգի հրամանատարութեամբ, կազմված հետեւակների մի գնդից, հեծեալների մի էսկադրօնից, լեռնային մի թնդանօթախմբից, աւստրիացիների մի րօտայից եւ իտալացիների մի բատալիօնից եւ մի թնդանօթախմբից:

ՊԵԿԻՆ: Հոկտեմբերի 29-ին դեսպանները մի երկարատեւ խորհրդակցութիւն ունեցան, որից յետոյ ընդհանուր գոհունակութիւն յայտնվեց այն աջողութիւնների առիթով, որոնց հասել են նրանք հարցի վերջնական կանոնաւորման համար: Մանրամասնութիւնների մեծամասնութեան մասին, ինչպէս լսվում է, տեղի են ունեցել որոշումներ. համաձայնութիւն է կայացել եւ մի քանի աւելի կարեւոր հարցերի վերաբերմամբ: Այդ խորհրդակցութեան ժամանակ երեւաց, որ կարեւոր հարցերի մասին գոյութիւն ունեն աւելի քիչ տարաձայնութիւններ, քան կարելի էր սպասել, որ բացատրվում է դեսպանների իրանց կառավարութիւններից ստացած վերջնական հրահանգներով: Կոնջէր ենթադրում է, որ չինական կառավարութեան ներկայացվելիք խաղաղութեան պայմանները աւելի վաղ պատրաստ կը լինէին քան կարելի էր յուսալ: Վաղը նորից տեղի կունենայ դեսպանների խորհրդակցութիւն:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Այն հարցմանը, որ արված էր պատշաճաւոր տեղում, ստացվեց հետեւեալ բացատրութիւնը: Լօնդօնի մամուլի դատողութիւնները Միացեալ-Նահանգների վերաբերմունքի մասին դէպի այժմ Չինաստանում տեղի ունեցող բանակցութիւնները հիմնված են լիովին թիւրիմացութեան վրա. կառավարութիւնը այնքան հեռու է արգելքներ յարուցանելու ցանկութիւնից պետութիւնների համաձայնութեան առաջ Պեկինում, որ դեսպան Կոնջերին շատ անգամ ներշնչել է անել իրանից կախված ամեն բան, որ կարող էր նպաստել հարցի շուտափոյթ լուծմանը: Միացեալ-Նահանգների կառավարութիւնը չը մասնակցեց արշաւանքին դէպի Պաօտինֆու, բայց բողոք էլ չը յայտնեց նրա դէմ, նոյնպէս եւ միւս պետութիւններին չը յայտնեց իր հայեացքը, թէ որքան նպատակայարմար է արշաւանքը: Միացեալ Նահանգների կառավարութիւնը համաձայն է պետութիւնների հետ գլխաւոր յանցաւորներին համապատասխան պատժի ենթարկելու, վարձատրութեան, եւ ապագայի երաշխաւորութեան վերաբերմամբ, բայց յանձն չէ առնում որոշել, տեղի հեռաւորութեան պատճառով, թէ ով է ամենից աւելի մեղաւոր, ինչպիսի պատիժ պիտի տրվի իւրաքանչիւր դէպքում եւ ինչ միջոցներ հնարաւոր է գործադրել: Այս հարցերի վճիռը, ինչպէս եւ վարձատրութեան հարցինը, նա թողնում է լիազօրներին: Կարելի է անսխալ ենթադրել, որ նրանք չեն պահանջի այնպիսի թէ անձնական եւ թէ դրամական բաւարարութիւն, որ Չինաստանը անկարող լինէր տալ:

ԲԵՐԼԻՆ: Բացի քաղաքացիական խորհրդական Ֆեօդօրօվից, Օֆֆենբախի մօտ տեղի ունեցած աղէտի ժամանակ, սպանված են վաճառական Միխայլօվ եւ նրա եղբօրորդին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Պետական ազնուական կալուածական բանկի խաղարկութեան տոմսակների տիրաժ դուրս եկած սերիաները.

12649,	247,	15105,	9870,	6983,	1043,	11276,	7994,
4957,	12811,	5264,	7990,	13611,	11208,	1585,	10695,
3134,	2236,	8624,	12050,	1791,	5837,	1039,	14819,
3891,	8976,	5643,	11893,	10983,	5812,	12533,	7026,
8518,	4764,	1063,	9192,	9209,	9936,	15405,	8224,
3712,	7963,	10383,	14362,	8729,	11672,	486,	9314,
8829,	11739,	10258,	13700,	3086,	8818,	2889,	12429,
12878,	367,	5219,	289,	138,	6362,	11057,	14150,
5727,	9663,	7157,	2949,	12555,	4299,	1024,	6567,
10633,	5650,	14037,	8449,	12866,	12866,	538,	2685,
15917,	12210,	5200,	8333,	14176,	1165,	7090,	10090,
3564,	5043,	11477,	7408,	10862,	11225,	4534,	830,
2853,	3340,	8629,	7337,	11401,	13414,	12383,	3024,
8245,	15154,	3838,	2838,	9380,	2203,	9818,	3363,
6266,	5908,	3262,	11182,	15246,	3758,	3247,	
1502,	3401,	2219,	7436,	10915,	10763,	12814,	
12666,	14561,	10083,	4869,	158,	8977,	11331,	
5110,	2089,	3189,	12715,	13743,	7445,	5931,	12267,
6495,	9165,	13072,	15615,	4937,	4640,	12774,	13648,
7279,	999,	2024,	6905,	13426,	11351,	7045,	13966,
1422,	677,	2009,	7361,	15849,	10249,	14551,	12868,
11924,	9598,	12778,	7938.	8253,	14190,	8253,	14281,
8253,	14197,	341,	15796,	1223,	14010,	4347,	5641,
5745,	5010,	15738,	13279,	11244,	11914,	15099,	3497,
13744,	5458,	665,	12739,	3027,	2345,	7763,	10492,
12764,	2346,	13992,	12001,	14514,	14307,	12058,	
12760,	560,	2385,	3894,	649,	11941,	10275,	9724,
4196,	15128,	10900,	5506,	528,	12337,	4611,	949,
2906,	4898,	498,	12,070,	5708,	13720,	10875,	1962,
252,	11304,	2819,	1974,	13140,	6992,	1537,	10280,
12046,	2949,	12555,	4299,	10124,	6567,	10633:	

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇՈՒՇՈՒ ՔԱՂԱՔԱՑԻ
ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆՑ
սրանով յայտնում է ի գիտութիւն իր յարգելի յաճախորդների, որ դեկտեմբերի 1-ից սոյն 1900 ամի Եւլախ կայարանում իր կօմիսիօներական գործողութիւնը փակելով, այլ եւս ոչ մէկ կօմիսիօներական յանձնարարութիւն յետ այնու չի ընդունելու. որով եւ խնդրում է իր հասցէին ոչ մէկ ապրանք չուղարկել, հակառակ դէպքում բոլորը կը մնայ անկատար եւ ոչ մի պակասութեան եւ վնասի չէ պատասխանատու:
1—2 Յակոբ Պետրոսեանց

ԲԺԻՇԿ Մ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆՑ
Սօլօլակեան փողոց, տ. № 17.
Մասնագիտութիւնն է՝ կաշուի եւ վեներական հիւանդութիւններ:
Ընդունում է ամենայն օր, ժամի 6—8 երեկոյեան, բացի կիրակի օրերից: (չ. ո.) 1—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ
սրանով յայտնում է, որ նրա դիւանատան մէջ 1900 թւի նոյեմբերի 6-ին, ժամի 12-ին, նշանակված է աճուրդ՝ կապալով տալու Ցրցխանովի ժայռը քանդելուց մնացած քարերը, խիճը եւ հողը մաքրելու աշխատանքը, մօտաւորապէս 227 քառ. սաժէն: Ցանկացողները կարող են տեսնել պայմանագրերը վարչութեան շինարարական բաժանմունքում բոլոր լի օրերը ժամի 9-ից մինչեւ 3-ը: 1—3

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ
Շաբաթ, 1900 թւի նոյեմբերի 4-ին, երեկոյեան 10 ժամին, նշանակված է պ.պ. անդամների երկրորդ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
Պարապմունքի նիւթերն են.
1) Փոխառութիւն պահեստի գումարից մի յայտնի գումարի ժողովարանի կարիքների համար:
2) Աւագներից մէկի հրաժարման մասին աւագի կազմից:
3) Կանդիդատների քուէարկութիւն: 1—1

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՓԻՆԵԱՆԻ
պատի եւ ծոցի 1901 թ.
„ՇԻՐԱԿ“
ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ
Երեւանում վաճառվում են Դատամեանի գրավաճառանոցում: 1—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
ԳԷՈՐԳ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ
Ներքին եւ երեխայոց հիւանդութիւններ:
Ընդունում է հիւանդներին ամեն օր, առաւօտեան 9—11 ժ., երեկոյեան (բացի կիրակի օրից) 5—7 ժ.: Վելիամինօվսկայա փողոց, տ. № 24: (ե. չ. չ.) 1—20

Ցանկանում եմ սովորել
խոհարարութիւն (кулинарное искуство): Խնդրեմ դիմել քաղաքային պօստով հետեւեալ հասցէով.
Предъявителю кредитнаго билета за № 18575: 1—1

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է
Ռուսերէնին եւ եկեղեցական արարողութիւններին լաւ գիտակ
ՄԷԿ ՌՒՍՈՒՑԻՉ
գիւղի համար. գերադասութիւն կը տրվի Ներսիսեան դպրոցաւարտներին: Հասցէն.—Сочи, Черномор. губерн., Мкртичу Айвазяну, дли передачи Никогосу Петросянцъ. 1—4

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտուութեամբ: Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.:

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը: Դուրս է եկել նաև բոլորովին նոր միջոց
ՁՈՒԻԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն: Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում: Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայելեան կամուրջի վրա, Գապօվի և Արիստակովի դեղատներում: Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով: 6—100

ՏԻԳՐԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ
ԱՌՁԵՌՆ
ՌՈՒՍ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ
լոյս կը տեսնի ամբողջովին եւ ոչ մաս-մաս, ուստի առաջին մասի բաժանորդներից խնդրվում է յայտնել իրանց նոր հասցէները եւ այն ծախսերը, որ արել են բաժանորդագինն ուղարկելու համար, որպէս զի յետ ստանան բաժանորդագինը եւ ծախսերը: Դիմել—Тифлисъ, Графская № 7, присяжному повѣренному Тиграну Нерсесовичу Іоаннисянцу. 1—5

Սարգիս Վ. Աբրահամեան
Հասցէ. Սօլօլակ, Դանօվսկայեա փող. տ. Թամամշեվի, № 26, բն. № 9.
Սովորեցնում եւ պատրաստում է երկու սեռի անձանց չորս ամսվայ ընթացքում, երաշխաւորութեամբ եւ հարկաւոր դէպքում—յանձնարարականներ տալով պարապմունքներ գտնելու համար
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ
1) Կրկնակի իտալական հաշւապահութիւն իր բոլոր ճիւղերով.
2) Առեւտրական թուաբանութիւն.
.) Առեւտրական թղթակցութիւն:
4) Գեղագրութիւն, ուսումնասիրութիւն զանազանատեսակ չրիֆտների եւ ուղղումն ամենավատ ձեռքերի:
ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԸՆԹԱՑԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ Է ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15-ԻՆ
Կարելի է տեսնել առաւօտեան ժամի 9-ից մինչեւ 11-ը եւ 4-ից մինչեւ 7-ը երեկոյեան: (չ. ո. չ.) 2—14

ՍՊԱՌՎԱԾ ԵՆ
„ՍՈԽԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“
Ազգային լիակատար երգարանի առաջին հատորի չորրորդ տպագրութեան բոլոր օրինակները: Հինգերորդ տպագրութիւնը լոյս կը տեսնի աւելի չքեղ, բարեփոխած եւ ճոխացրած: Սոյն հատորի վերաբերմամբ որ եւ է գործ ունեցողը դառնում է Բագու, «Սոխակի» հրատարակիչ Գրիգոր աւագ քահանայ Գրիգորեանցին, սոյն հասցէով.
Протоіерею Григорію Григоріанцъ, Баку. 1—5